

OPETUKSEN JA KASVATUKSEN ONGELMIK- TA ERILAISTUNEISSA YHTEISKUNNISSA

Hannele Niemi (toim.):
”Moving horizons in
education. Helsinki
University Press. Hel-
sinki 1999. 239 s.

Hannele Niemi on
toimittanut kiinnostavan kir-
jan postmodernin maailman ja
opetuksen välisistä yhteyksis-
tä. Niemi puntaroi yhdessä
lukuisten eri maissa työsken-
televien kollegoidensa kanssa
opetuksen, kasvatuksen ja
opettajana toimimisen ongel-
maa nykyisessä nopeasti
muuttuvassa ympäristössä.
Oman erityisliisänsä kirjaan
tuovat kirjoittajat, jotka valot-
tavat sosialistisesta järjestel-
mästä pois siirtyneiden mai-
den kokemuksia opetustoi-
minnasta. Myös Kiinan ope-
tustoiminnan esittely antaa
oman piristävän lisänsä kir-
jaan, sillä siinä kuvataan kas-
vatuksen toteutumista sosi-
alimin sisällä. Valtaosa kirjasta
käsittelee kuitenkin kasvatuks-
sen ongelmia postmodernissa
ympäristössä. Siitä kirjan ni-
mikin, joka viittaa elämismaa-
ilamme pirstaleisuuteen ja
nopeaan muuttumiseen.

Niemi aloittaa kirjansa
määrittelemällä, mitä liikku-
villa horisonteilla tarkoitetaan.
Hän toteaa, että liikkuvilla
horisonteilla tarkoitetaan ti-
lannetta erilaistuneissa yhteis-
kunnissa. Hänen mukaansa
liikkuvat horisontit kuvaavat
elämämme monimutkaisuutta,
sillä jos horisontti liikkuu, on
vaikea tulkita tilanteita. Nie-

mi ei määritä elämismaa-
ilamme pirstaleisuuden ja
monimutkaisuuden tilaa tu-
hansiksi tasoiksi, kuten De-
leuze ja Guattari, mutta hänen
näkemyksissään horisonttien
liikkumisessa on jotakin saa-
maa: nopeaa hyppeä maail-
masta ja näkökulmasta toiseen
sekä tulkintojen moninaisuut-
ta. Deleuzen ja Guattarin sijaan
Niemi vetoaa Habermasiin.
Habermasilaisuudelle tyypilli-
sesti kirja pyrkiikin tuomaan
kriittisen näkökulman tarkas-
telemaansa ilmiöön ja etsi-
mään paluuta ”hyvään”. Mo-
dernien tarinoiden mukaan
tarina alkaa näyttämön ja
näyttelijöiden esittelyllä, jat-
kuu taistelun kuvauksella ja
antaa lopussa huojentavan rat-
kaisun tai ainakin jotakin oh-
jenuoria, joilla kasvattaja voisi
opetustyössään selvittää nykyi-
sessä monimutkaisessa ja enti-
sestään vaikeutuneessa tilan-
teessa.

Kiinnostavan ja opetus-
työn ongelmia syvällisestikin
esittelevän johdantojakson jäl-
keen esittelevät eri maiden
edustajat kasvatusalan kehitty-
mistä sosialismin jälkeen. Un-
karin koulutusolojen muutos-
ta käsittelevä artikkeli tuo
esille kuinka kasvatustoimin-
nan demokratisoituspyrkimi-
s on johtanut entisen kes-
kitetyn järjestelmän hajasijoit-
tamiseen ja vapauden lisään-
tymiseen. Tämä ei kuitenkaan
ole tapahtunut ilman vaike-
uksia, sillä lisääntynyt vapaus
on merkinnyt koulujen eri-
laistumista, mikä puolestaan

vaatisi lisääntyvää vastuunot-
toa itsenäistyvien ja erilaistu-
vien koulujen taholta. Tämä
vaatisi myös opettajakoulu-
tuksen erilaistamista. Kun sa-
malla kansantulo on madaltu-
nut vuodesta 1990 ja valtio
haluaisi vähentää koulutusku-
lujaa, on maan koulutusjärjes-
telmä murroksen edessä.

Viron tilanne kasvatus-
alan kehittämisessä sosialisti-
sen järjestelmän jälkeen osoit-
tautuu kirjassa esitetyn artik-
kelin valossa melko myöntei-
seksi. Maan itsenäistymisen
jälkeen käynnistynyt kasvatus-
alan uudistus ei enää käynnis-
tynyt keskitetysti, puoluejoh-
don, tiedemiehien tai viran-
omaisien toimesta, kuten
Neuvostoliiton aikoina, vaan
virolaisten yhteisistä pyrki-
myksistä kehittää maataan. Vi-
rolaiset loivatkin melko pian
vision maastaan ”osaamisyhteis-
teiskuntana”. Artikkelin kir-
joittajan sanoista kumpuaa
optimismi siihen, että Viro
on lähitulevaisuudessa (v.
2015) tietoyhteiskunta, jossa
tietokoneiden käyttö on
yleistynyt ja koko yhteiskunta
on verkottunut. Jo maan ny-
kyistä tilaa kirjoittaja kuvaa
postmoderniksi.

Namibian kasvatusalan
tilaa käsittelevä artikkeli avaa
lukijan silmien eteen laajan
maan ja lukuisten eri kieltä
puhuvien heimojen horison-
tin. Horisonttia liikuttaa vasta
itsenäistyneen maan demo-
kratisoituspyrkimys. Perin-
teinen koulujärjestelmä oli ar-

tikkelin mukaan yhtenäinen Bantujärjestelmä, jossa oli apartheidin piirteitä. Itsenäisyyden aikana Namibia on pyrkinyt vähentämään eriarvoisuutta mm. luomalla yhteisen opettajakoulutusjärjestelmän ja kehittämällä maan koulutuspolitiikkaa sekä koulutuksen laatua. Useiden eri kielten rinnakkainen olemassaolo paikallisesti asettaa kuitenkin edelleen koulutukselle huimia haasteita.

Kiinan kasvatusjärjestelmää kuvaava artikkeli alkaa melko kaukaa kuvailemalla kiinalaista koulujärjestelmää ajalta 1100 eKr. Artikkelissa on myös muista artikkeleista poiketen kuvattu Kiinan koulujärjestelmän tavoitteita alkaneelle vuosituhannelle. Tämän liiallista ”hehketusta” enteilevän alun jälkeen tuodaan kuitenkin realistinen ja kriittinen kuvaus Maon kulttuurivallankumouksesta ja sen vaikutuksista kiinalaisiin opettajiin. Niinpä tämäkin artikkeli puolustaa paikkaansa kirjassa.

Kirjan toinen osa käsittelee opettajan roolia muuttuvassa yhteiskunnassa. Tässä jaksossa useat kirjoittajat

kuvaavat, kuinka opettajan työ on muuttunut lähes kaikilta piirteiltään postmodernissa ympäristössä. Yhteiskunta on entistä monimutkaisempi. Useissa perheissä molemmilla vanhemmilla on työ, joten heillä on entistä vähemmän aikaa lapsilleen. Lisäksi vanhempien ja opettajien kanssa lasten kiinnostuksesta kilpailevat lukuiset mediat, joiden lumo on kasvattajien puhetta viettelevämpi. Koulusta, kuten ympäristöstä yleensäkin on tullut samalla monien kulttuurien kohtauspaikka, eikä kaikilla kasvattajilla ole useiden kulttuurien sosiaalisen koodin ”lukutaitoa”. Yhteiskunta ja koulu ovat kumpikin muuttuneet, eikä läheskään aina parempaan suuntaan. Kasvattajien työtä vaikeuttaa edelleen, että monet kansalaiset syyttävät opettajia siitä, että yhteiskunta on muuttunut. Ei olekaan ihme, että monet opetustyötä tekevät palavat loppuun.

Kirja tarjoaa lopussa joitakin keskeisiä sanomia, joiden avulla kasvatustyötä voidaan kehittää postmodernissa ympäristössä. Ehkä keskeisin niistä on, että postmoderni ympäristö on pääosin

tiedollisen ympäristön sijaan (jollainen moderni ympäristö oli) jälleen tarinallinen ympäristö. Tarinat suuntautuvat kuitenkin eteenpäin ja ovat nopealiikkeisiä. Tarinoilla on merkityksensä sikäli, kun ne kykenevät tarjoamaan toivoa ja unelmia. Juuri tähän kirjan artikkelien kirjoittajat kiinnittävät uskonsa.

Kirja tarjoaa monia näkökulmia ja jossakin vaiheessa ne tuntuvat hajoavan omaan postmoderniin näkökulmallisuuteensa, mutta sittenkin ne nivoutuvat yhteen juuri toivon ja unelmien sanomassa. Toivon sanoma sosialismista siirtyneissä yhteiskunnissa on modernin kertomuksen värittämä ja konkreettinen. Postmodernissa ympäristössä toivo saattaa herätä ihmisen kyvystä löytää Niemen sanoin luonnon kauneus, elämän ihmettely, itsen eheys, oma luovuus, hyviä ihmissuhteita tai voimaa antaa ihmisiä työssä (mentoreita). Kirja on onnistunut kokonaisuus, mutta ei pirstaleisuudessaan ehkä aukea helpolla.

Pauli Juuti